

Az utazás

Irla Kovai Lőrinc

ÜTEMES, tompa zörgés szűrődik mindenfelől a szénarétegen át. Hideg van, tél van. Ott fekszem a teherkocsi sarkában, a kócosan összeborzolt szénarakás alatt.

Valami tengelyhibája lehetett a kocsinak, talán a rúgózata volt a rossz, talán a súly elosztása.

A padozata valahogy ferdén állott; úgy, hogy bizonyos idő múlva mindig odacsúsztam a gyilkosan hideg falhoz, ahol egy vaspánt tartja össze a téglaszínű deszkákat. Ha a vaspánt hozzáért a lábszáramhoz, ott, ahol végződnek a vastag, puha rongyok, melyek anyai szeretettel bugyolálták körül szándálomat és kezdődött a nadrág, úgy éreztem, mintha egy csontos, az izzadásig hideg kéz markolná meg a bokámat és húzna valahová, a hidegből és sötétségből összetákolt mélységbe, a meleget adó szénaréteg alá.

Ilyenkor forgolódtam, egyre mélyebbre ástam bele magamat a fagyottan merev fűszálak alá, amíg nem értem a hideg, idegesen rázkódó padlóhoz.

A padló billegett, vonaglott, fel-feldobta turbán-szerűen bepólyált fejemet, odadörzsölte fagyos deszkáit vastag rongyoktól duzzadó testemhez és ütemesen nyakon loccsantott a hideg, karmoló, csiklandozó levegősugárral, amely valamelyik láthatatlan résen tört be, valahányszor a kocsi megbillent. Néhány pillanatig úgy rúgkapálództam, mint a fuldokló, azután hasrafordulva felegyenesedtem. A vékony szénaréteg felcsapódott merev, fagyott, táblaszerű csomókban, akár a jég.

Kidörzsöltem szememből a piszkot, kiköptem egy kicsiny, jegesen merev fűdarabot, kifújtam orromból a hideg port, azután túlgyors, komikus mozdulatokkal hánytam össze a szétszóródott szénát.

A vonat zörögve ugrándozott a végtelen síkságon. A teherkocsi félig nyitott, befagyott ajtaján ferdén, vörösén, furcsa lilás árnyalatokkal vetődött be a napsugár.

A szürképiszkos szénahalom zöldesvörösé vált és ettől a fénytől is mintha egyszerre még hidegebb lett volna. Kiköptem a torkomba összegyűlt port és hunyorgva bukácsoltam az ajtóhoz.

A nagy síkság felet lilás, vörös, narancssárga sugarak suhantak. Ott, ahol hóbarrikádöt emelt a tegnapesti szél, éles, kékesfekete árnyék hevert. A hó ráborult a sztyepre, fehérén, ünnepélyesen, lágyan, puhán. A varázstakaró felett hűvösen, fenségesen, gyilkosan trónolt a tél. Vakító, halálos csillogás tombolt a havon. Milliárd apró drágakő, milliárd apró, vibráló sugár táncolt s vakított. Az ég kiemelkedett a fénytakaró finom párákkal szegett széleiből és tetőnélküli boltozattá egyesült valahol a határtalan magasban. Tiszta volt. Ez a tisztaság túlnyúlott a képzelet határain. Túl az életen, a halálon, valahová a határtatlanul szabad, halálosan tiszta világűrbe, ahol szétfoszlanak a formák és fogalmak. Valahonnan fentről világoskéken, szétfolyó csillogással szállott le a téli égbolt napsugár nélküli világossága.

A nap alázatosan csúszott le a látóhatáron. Sugaraival úgy símogatta a hótakarót, mint vén szerető a szűz testét.

Egy test fekszik a végtelen síkságon. A tél fehérén csillogó, halálos ölelésre kész teste.

Most, hogy nyugszik a nap, ő magára csavarja a kékes ködöket és megmerevedve végighever a nagy síkság egyik széléről a másikig. Vár valakit, aki széttépi a lilás ködöt, felborzolja a hótakarót, belesívítja hívó szavát az éjszakába és kéjt varázsol jégtestébe. A kékes, vöröses sugarak sötétebbek lettek. A hótakaró vibráló csillogását tompította az esti kékség.

Valahol messze elől, ahol a kis kopott, izzadttestű, öblöskéményű mozdony erőlködött a zörgő vagon sor elején, meghatározatlan püfögés hangzott, azután széthulló párarongyok hullottak a síkságra. Hosszú, elnyújtott, bánatos füty vijjogott az estében. Belevágta a végtelenségbe, fáradtan belegabalyodott a kékes ködökbe és reménytelenül elhallgatott.

Az ütközők fagyosan, zörögve verték össze rozsdamarta homlokukat. Valami vaslánc fémes recsegéssel

csapkodott a kocsik között. Mintha a vonat lassított volna.

Rongyba pólyált térdem behajlott. Furcsa, széles lépésekkel, mint a hajósok a fedélzeten, odamentem a szénahalomhoz és belebújtam. Alighanem egy állomás jött s féltem, hogy leszállíthatnak. A szénaszálak fagyosan csiklandozták arcomat. Összehúzódtam félkörbe, térdemet magam alá húztam és megmeredtem valami furcsa, az állatok téli álmához hasonló, ájulásszerű állapotban.

A padló ingása csillapult, a zörgés lassan elhalt, a kerekek fecsegőn nyikorogtak, azután egyszerre megszűnt a morgás. A zörgő, élő, mozgó, recsegő kocsi egyszerre fagyos deszkacsomóvá vált, egyszerre meghalt. A vonat megállott.

Kellemetlen, határozatlan nyugtalanság lopakodott az álom szintelen, holtzürke függőnye mögül.

A lánc lóbálózva vergődik a mozgás utó-ritmusában. Halk, érces koppanás csendült fel valahol a közelben. Tengelyvizsgálat? Belenyilallik a vastengelybe, benne rezzen az otromba kerekek feketés köreiben, végigvibrál a padló fagyos deszkáin és tompán visszhangzik a kábult agyvelőben.

A koppanások közelebb jönnek, zümmögő, fagyosan recsegő férfihangok bukdácsolnak a téli estében. Valaki beszél gyorsan, szaporán, néha ok nélkül elakad. Ilyenkor mindig megcsendül a kalapács. Biztos le kell hajolnia, lépések közelednek.

A nyugtalanság félelemmé torzul. A kábulat lassan oszladozik, az izmokat idegesen csiklandozza a veszély érzete. A két hang egymásba olvad, mintha a két beszélő ki-ki magának mondana izgató újságot. Azután ércesen felcsattan az ütés, a testen átsap a rémület áramütése. A rongyok megrezdülnek. Kint a vékony deszkán túl zavarosan felcsapnak a hangok. Egy szó pattan ki a beszédből, mint szikra a kályhából.

— ... karácsony ...

Az érc keményen felcsattan, még rémületesen közel, de már valahol a vonat vége felé. Ujra zavaros beszéd és újra tisztán, érthetőn, kicsit rekedten, fázósan.

— ... karácsony ...

Nagy sóhaj rezegteti arcom fölött a fűszálakat. A test újra összehúzódik. A rémület még egyideig ott vibrál az idegekben, azután belesüllyed a közönybe, mint vonatfütyty a éjszakába.

Karácsony — bukkan el a közömbös, üzletszerű, szétolvadó, gyenge gondolat.

Karácsony? — Akkor leszököm a következő állomáson; faluban sokat lehet keresni, különösen a szakadárok bőkezűek.

A gondolatok fázósan, lassan mászkálnak, mint legyek a hideg falon. Az álom egyszerre szürkén, hangtalanul ráborul az agyra; mindent elnyel. A vonat hosszú, ízelt teste idegesen megrándul, azután recsegve, zörögve, billegve belebukdácsol a kékes éjszakába.

Kínzó, zavaros nyugtalanság bujkál az álomtakaró alatt. Simogat valaki, fagyasztó, bénító csontváz-kézzel. Néha a gerincemen fut végig, néha az arcomat legyezi, néha hideg szemérmelenséggel nyúl fel a ruhaujjakon a hónom alá. Az álomtakaró egyre szürkébb, sötétebb lesz. Valami nagy, fekete veszedelem lappang valahol. Erzem halálosan fagyos leheletét és bénító simogatását, de a test kábult nemtörődömséggel, aláztatos tehetlenséggel engedi át magát a tél ölelésének.

A szürke álomból zavaros életvággy tör elő. Az idegrendszer ösztönösen lázong a győzelmes bénulás ellen, mint jégpáncél alatt a folyó.

Hirtelen éles, nyilaló fájdalom hasít rongytakarróba pólyált fejembe. A kocsirezgés odacsúsztatott a falhoz és a fejem nekivágódott a vaspántnak.

Kinyitottam a szemem. Az arcomon suhanó simogatással végigsiklott valami; azután egy másik és újra egy másik hullám. Egyszerre csontig maró fagyos karmolással csapkod arcomba a szél. Apró szúrásokat érztem és felültem. A kocsiban koromsötét volt. A félignyitott jtón is üvöltve csapott be a téli vihar. A szénaszálak sziszegve csapódtak a falakhoz, a por ráfeküdt a tüdőre, a rizsporszerű jeges hópelyhek, mint apró tük marták az arcomat.

Rekedten, fuldokolva kapkodtam levegő után. Megpróbáltam felkelni. Az izmok fagygörcsbe dermedtek a rongyok alatt. A mozdulatok ügyetlenül otrombák vól-

tak, a súlyos fekete sötétség ránehezedett az idegekre. Be kell húzni az ajtót, — jelent meg a gondolat tisztán, világosan a dermedő agyban.

„Be kell húzni az ajtót, mert“... Mintha máris éreztem volna a megfagyás előtti álmoságot; irtózva felugrottam.

A rongyba pólyált lábak groteszk mozdulattal csúszkáltak a billegő kocsipadlón, amelyen foszfireszkáló fehérséggel világított a hó. Az ajtón át lebegő fehér függönyként vágódtak a vihar hátán érkező jeges hó-pelyhek.

Belekapaszkodtam az ajtó vasfogójába. Nekivetetem lábam a kocsi oldalának és fuldokolva erőlködtem.

Az ajtó nem mozdult.

Az ajtó vasa égette a kezét és görcsbe hajlította az ujjakat. Vad, életet adó rémület vinnyogott a szívben. Fogcsikorgatva rángattam a vasfogót. De az éhség meggyengítette az izmokat, a nyomor korbácsa alatt összecsucsklott a derék. A rongypólyától idomtalaná torzult test, vonagló, állati életösztöntől hajtva, inaszkadásig meghajlott a nagy, hiábavaló nekifeszülésben.

Az ajtó nem mozdult. Tovább léptem, rángattam, húztam a fogót, újra meg újra nekirugaszkodva, hiábavaló kétségbeeséssel.

Hirtelen jóleső, ernyesztő bágyadság ömlött szét langyosan, símogatón a görcsökben vonagló izmokon.

A kezek nehézkesen csúsztak le a ragadós vasról. A padló lassan hullámozott a lábam alatt. A felső test ösztönszerűn billegett utána. Nagy, álmos fáradtság feküdt rá az idegekre, ködbe burkolta az agyat, elernyesztette a derekat, előrebillentette a fejet.

Hol lehet a fékhelyem? — Határozatlan körbeforgó mozdulat, a láb lassan oldalt csúszik a porhóval borított fagyos deszkákon. Puhán, hangtalanul ültem le. A bevágódó hó kellemesen csiklandozta az arcom. Már nincs is hó, csak nagy, fehér függöny lebeg az ajtó elé.

Nagy, fehér függöny. Mögötte a tomboló vihar és a fehér testű tél.

Uj, sivítő, elnyújtott hang vegyül a vihar tompa, álmosító zümmögésébe.

A rés — rajzolódt ki szinte plasztikusan a gondolat. — A rés. Biztos, megfordult a vonat.

Hát persze — megfordult. A szél fúj a résen át.

Mintha zengő kalapáccsal sok-sok ember jönne valahonnan. Zengő kalapáccsal, hangos beszéddel.

Almosan erőlködtem, hogy megértem a hangokat.

— Mit mondott akkor? Mit mondott? — koválygott a kérdés.

A sivító, elnyújtott hang erősödött.

— Karraácsony, Karraácsony...

Hát persze, ezt igazán tudni kellett volna. Nem baj, nem fontos.

A távolból sok-sok zengő kalapácsos ember jött, a vihar mögött, a nagy havas síkságon. Nagy tengelyvizsgálat lesz, lecsapnak a kalapácsok, de én már nem félek tőlük.

A fehér függöny egyszerre előrenyúlt és ráborította lobogó szélét az összecsukló testre. Toronymagas hóoszlopok kavartak a fekete égbolt felé.

AMIKOR MAGAMHOZ tértem, tiszta, szürkepaplanos kórházi ágyban feküdtem és egy nagyszakállú ember söpört méltóságteljes lassúsággal az ágyak körül.

Ars poetica

Takáts Gyula verse

*Szavak mögött bujkáló való,
Téged kutatlak, ki, vagy mindenható.
Ki, nem lendülsz, de pusztulva, örök vértben ülsz,
és székből és kőből, mint cigány hegedülsz.
Téged megfogni mérem hálóim sorát,
szent oltás frigyébe fogva valót és ideát.*